

פ ר ט י כ ל מ.מ. 17/16

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
ירושלים, יום ג', ט' בשפט תשי"א - 16.1.51

חברי הועדה הנוכחים: נ. ניר - היו"ר

ע. אסף
מ. בן-עמי
ד. בר-רב-האי
א. ג'רג'ורה
ז. ורהפטיג
ע. ז'בוטינסקי
ש. כ"ץ
א. פרמינגר
י. קליבנוב
א. תבורי

מוזמנים:

פ. רוזן - שר המשפטים
ח. כהן - היועץ המשפטי
מ. פיאמנטה - מתרגם לערבית
י. שקי - משרד המשפטים.

י. הניגמן
א. מרחבי - מנהל בית הסוהר בתל-מונד.

הישיבה נפתחה בשעה 11.10.

אני פותח את הישיבה.

היו"ר נ. ניר:

חוק לביטול עונש המות.

היו"ר נ. ניר:

אני מקבל בברכה את מר הניגמן, חבר הועדה

שהיתה ליד משרד המשפטים בענין ביטול עונש

המוות. הזמנו להיום גם את מנהל בית הסוהר בתל-מונד מר מרחבי.

לפי הפרוצדורה הנהוגה אצלנו, אנחנו מבקשים

מן העד להרצות את דעתו בקיצור בענין ביטול עונש המות או אי-ביטולו,

ואח"כ שואלים חברי הועדה את שאלותיהם.

י. הניגמן:

אני מודה לכם על הזמנתכם. יחד עם זאת אני

מוכרח להצטדק על שלא יכולתי להיענות להזמנתכם

הראשונה, מפאת אי-בריאותי.

י. הניגמן: נצטויתי לבקשכם: אני, כידוע לכם, חבר

ועדה שליר משרד המשפטים, ובאותה ועדה

התעוררה שאלה אם באמת יוזמנו להעיד כאן כל חברי הועדה, או שהחלטתם להזמין רק שנים מתחברי הועדה. יו"ר הועדה הזאת הוא גם נשיא ביה"ד המחוזי. רוב חברי הועדה חשבו כי אם אין מזמינים אותו, צריך היה לפחות להפנות את ההזמנות דרכו או לשלוח לו ידיעה על ההזמנות האלה. נתבקשתי למסור לוועדה את הדברים האלה.

לעצם העניין. אני טוען מן הרגע הראשון כי

אני נגד ביטולו של עונש המות. אם היתה לכם הזדמנות לראות את הפרוטוקולים שנשלחו יחד עם תזכיר קצר של ועדתנו אל משרד המשפטים - ואני חושב כי זה הגיע גם לכנסת - ודאי ראייתם גם מה הן הסיבות לכך.

קודם כל, אני חושב כי טעות לקרוא לחוק

המוצע חוק לביטול עונש המות. אין החוק הזה מציע לבטל את עונש המות. החוק משאיר את עונש המות לגבי בגידה. נכון אמנם שכחוב בהצעת החוק "צפוי לעונש מות" (בתרגום האנגלי - "לייבל") ולא "חייב" - כפי שזה היום בסעיף 214 לפקודת החוק הפלילי, לפיו אין לשופטים בריחה אלא להטיל את עונש המות. כשאני קורא את הביאורים שצורפו לחוק, אני נוכח כי לא לכך התכוונו מציעי החוק. הכוונה היתה כי על בגידה יוטל עונש מות. בכל אופן, הצעת החוק באה לבטל את עונש המות לגבי עבירות מסוימות.

אין לצטט לדבר על ביטול כלל של עונש המות,

מסיבה פשוטה: אנחנו עורכי-הדין יכולים רק לקרוא או לשמוע את הנאמר בכנסת בעניין זה. אלה המצדדים בהצעת חוק זו, עושים זאת כביכול מטעמים הומניטריים. הם מצדדים בביטול עונש המות כמידת עונש שאינה צריכה להיות קיימת במדינת ישראל. אבל הם טועים אם הם מסתמכים על הצעת חוק זו. אם זוהי באמת כוונתם, הרי צריך גם במקרים אלה לחוקק חוק מיוחד, אשר בכל אופן איננו החוק המונח כיום בפני הכנסת. אין לדבר על החוק המונח בפני הכנסת, כחוק המבטל את עונש המות. לאמיתו של דבר, חוק זה בא לקבוע כי על עבירה שעד היום קוראים לה "רצח" בשם כולל, אפשר יהיה להטיל עונש מאסר עולם בלבד. כמובן, בדרגה יורדת, יוקטנו העונשים על עבירות שעד עתה היו נענשים עליהן במאסר עולם.

י. הניגמן:

שמעתם את עדותו של חברי לוועדה. לא הייתי

נוכח בשעה שמסר את עדותו, אבל אני מכיר את

דעתו בענין זה. הוא היה אחד הנמנעים, בעת שיתר חברי הוועדה החליטו כי
טרם הגיע הזמן לבטל את עונש המות במדינתנו. גם הוא - כאדם המסתמך על
מקורות יהודיים-דתיים - אינו שולל לגמרי את עונש המות, אלא מציע
פרוצדורה שאין אנחנו יכולים לקבל אותה, אנחנו העומדים יום יום בין
הנאשם ובין המשפט ויודעים כי פרוצדורה כזאת אין לה כל אחיזה בחיים
הממשיים. גם מר דיקשטיין מסכים כי אדם כזה עלול לחזור לסורו ולחזור
על אותה עבירה, ועל כן יש לבדדו. הוא מסכים גם כי הבירוד היעיל ביותר
הוא עונש המות. אבל הוא מסתייג מעונש המות ואומר כי אפשר לבדד אדם
כזה בצורה אחרת, שתמנע מהפושע הזה אפשרות להזיק שנית. אבל באותה
נשימה הוא מסכים כי דבר זה קשה בתנאים שלנו כיום, ואני חושש כי עוד
הרבה זמן לא תהיה באפשרותנו לשנות את התנאים האלה. לכן, גם הוא אשר
נמנע, איננו בפה מלא נגד קיום עונש המות. אינני רוצה לחזור על מה
שנאמר ובודאי עוד ייאמר ע"י אנשים שיותר מומחים ממני בחלק זה של
המקצוע - בחוק היהודי. גם החוק היהודי איננו שולל את עונש המות.
יתכן מאוד שבחמשך דברי אצטרך להסתמך על אותו חלק בחוק היהודי המתחזק
את הדעה כי אין לבטל את עונש המות.

הרשו לי להכניס לדברי נישמה אישית, אבל לא
אוכל להשתחרר ממנה: אינני מדבר בפניכם כאיש מדע ולא כבעל סטטיסטיקות,
אלא כאדם העומד בפני בית-המשפט כ-25-26 שנה. יש לי נסיון מה באותו
הדבר הנקרא "אימת-הדין" וגם "אימת בית-הדין" - שני דברים שונים. לצורך
דברי אסתפק בכך שאעמוד על אמת הדין.

האלמנט של הפחד הוא גורם חשוב מאוד,
ביחוד במזרח. במדינות בהן מפותח רגש החובה האזרחית עד למדרגה גבוהה,
פועל לא רגש הפחד אלא רגש האחריות. אדם תרבותי יודע להתגבר על
אינסטינקטים פרימיטיביים. לא מזמן קראתי כי חזר לשוודיה אדם
שהיה ברומניה, וביקש שהות לעשות עבודה מסויימת בשביל המדינה, ואח"כ
בקש לחזור לרצות עוונות בבית-סוהר בגלל עבירה שעבר. במדינה כזאת יכולים
להשאיר את האסירים במקום פתוח. אומרים להם: יש לכם דלתות לא נעולות,
יש סורג בלתי נראה, סמלי. הרגשות האחריות האזרחית העמוקה היא המונעת
אמהאסירים להתגבר על האינסטינקט הפרימיטיבי של בן-אדם.

י. הניקמן:

אנחנו נמצאים במזרח. אני מדבר כבעל נסיון

של עשרים וארבע שנות עריכת-דין, וגם כפרט,

כאדם שהגיע ארצה בן 12 וראה את הדברים במשך הזמן. נסיוני מניע אותי

לחשוב ללא כל היסוס כי טרם אצאע הגענו לאותה דרגה שנהיה מסוגלים

להתגבר על אינסטינקטים פרימיטיביים כאלה. ואם כך הוא הדבר, הרי ברור

שהכרחית ההתחדה, והיא פועלת בצורות שונות. אין לזלזל בגורם הזה

ובקיומו. רוב החברים הנמצאים פה זוכרים את השופט קופלנד, אדם שהיה

לו נסיון רב כשופט. הוא הכיר את חנאי הארץ, והיה מחמיר בדין.

כשהיו מגישים ערעור לביה"ד לערעורים להקטנת העונש, אחד הנימוקים לכך

היה תמיד: גבי"ד היה מורכב מהשופט קופלנד. פעם שאלתי אותו באופן

רציני: מדוע לאחר שהוא רואה כי תמיד מקטינים את העונש שהוא מטיל,

לפעמים מעשרים שנה עד שלוש שנים ושנתיים; מדוע אינו מטיל עונשים

יותר נמוכים? הוא ענה לי: הענש האמיתי שלו אני מתכוון הוא הזמן

שלאחר מכן פסק-הדין על עשר או עשרים שנה, כשהוא חושב שהוא יצטרך

לרצות את עווננו בעונש כזה, ועד הזמן שהוא שומע כי עונשו הוקל. התקופה

הזאת היא העונש האמיתי. בשביל רוב בני הארץ באותה תקופה, הישיבה

בבית-הסוהר לא היתה קשה. אני עצמי שמעתי אסיר אשר קיבל שנתיים מאסר,

וכשאמו בכתה והטיתה ראשה בקיר, אמר לה: "אל תבכי, אמא; מה יש? מה

קרה? קיץ וחורף, חורף וקיץ, וזה יעבור". זה אמנם מקרה בודד. אסירים

אחרים שנדונו לתקופות ארוכות, היו מבקשים יחס מיוחד, מפני שאדם שרגיל

היה לחיות בתנאים מסויימים, לא יכול היה לחיות בתנאים שהיו אז בבתי-

הסוהר.

כמובן, תוכלו לקבל את חוות דעתי המלומדת

של מנהל בית-הסוהר. אני ממעט לבקר שם. אני יכול להגיד לכם רק מה הרוח

שמחהלכת ברח' כיצר נוהגים באנשים בבית-הסוהר. אותם האנשים שהיו

קרובים לבית-הסוהר בזמן שחשבו כי בית-הסוהר צריך להיות מוסד להענשה

ולא פלינסיון על הר הכרמל; אותם האנשים אומרים היום כי אין זה נורא.

אני רוצה להזכיר לכולכם את המכתב שפרסמה גב' אחת ב"פלשתיין פוסט" בו

היא שואלת מה עליה לעשות כדי שתוכל להכנס לבית-הסוהר, כדי שתקבל ביצה

ליום. אינני יודע אם באמת נותנים בבית-הסוהר ביצה ליום. אבל השאלה

היא שעדין אין אנו נמצאים היום במצב שנוכל לחנך בבית-הסוהר אדם

שהוא רוצה פוטנציאלי, שהאזאה שהראה את הפוטנציה הזאת ע"י עשותו מעשה

י. הניקמן:

רצח. אני מוציא מכלל זה את האנשים המבצעים רצח על רקע חולצ. אני מדבר על רצח כפי שהוא מוגדר היום בחוק שלנו. לדעתי, לאנשים אלה אין עונש אחר מאשר עונש המות.

זאת ועוד: עצם הגשת החוק לכנסת והויכוח

שהיה מביב הצעת החוק, גרם לשמועה - שהיא יותר משמועה, היא דבר ברור לקהל - שאין יותר עונש מוות, שהוא בוטל. כתוצאה מכך, אני טוען כי רבו מקרי-הפשעים, שאם לא נגמרו ברצח, הם היו בצורה של דקירות או יריות בקשר עצם ביצוע פשע אחר. גם מספר מקרי-הרצח ממש התרבה. אולי אפשר לזקוף זאת גם על כניסת אלמנט בלתי מרוסן מבחינה אזרחית. אפשר מאוד, אבל לא במידה כזאת. יש הרגשה ברח' כי הותרה הרצועה. המחשבה היא: יאסרו אותי - יאסרו אותי; אין דבר, אשב, אח"כ תבוא חנינה. יש לי, לדאבוני, מגע עם אנשים. אינני בוחר אותם, הם בוחרים אותי; ויש לי אפשרות לבחון את גישתם. יש איזו הרגשה שהותרה הרצועה. עזרה ביצירת ההרגשה הזאת, העובדה שיושבים שמושה אנשים אשר נדונו למוות, אשר לא קיבלו חנינה ופסק-דינם אינו מבוצע.

דבר שני שאליו רציתי להפנות את תשומת

לבכם, הוא הנוהג של גאולת-הדם הידוע בקרב תושבי מדינתנו. גאולת הדם הייתה קיימת וקיימת גם במקרה שמוציאים לפועל פסקי-דין מות. דבר זה מראה רק כמה חזק הרגש הזה אצל המחזיקים בנוהג הזה. הם אינם מסתפקים בכך שהחברה מטילה על הפושע את העונש הראוי, אלא רוצים לקחת את סקמתם-הם. ראינו מקרים גם של יהודים, אשר עשו זאת. כולכם וראי יודעים את המקרה שהיה בכרם התפמנים, שם משפחה אחת עושה דין לעצמה במשך שנים. זה היה כאשר פסק-דין מות עדין היה קיים, ואני שואל את עצמי מה יהיה אם יודיעו'מחר כי המדינה אינה מקיימת את פסקי-דין המות. ישנו בארץ הזאת רוב - ואני מדגיש: רוב - החושב ששיבה בביח-הסוהר אינה מוחקת דם שנשפך ע"י רצח. אנשים אלה יקחו את הדין לידיהם. ואני מדגיש כי לא תהיינה אלה משפחות דוקא מעדה זו או אחרת או מדת זו או אחרת. אנו נמצא אז במצב של ריבוי רציחות, לא מתוך שוד, לא מתוך מריבה - כשהרצח הוא לוי לפשע אחר - אלא פשוט, רציחות במחשבה תחילה ובדם קר, מפני שהעונש יהיה מאסר עולם, שאינו כה ארוך.

י. הניגמן:

יש עוד נימוק לאי-ביטול עונש המות: מה יעשה

אדם אשר נדון למאסר עולם לאחר שרצח מישהו

והוא כבר נמצא בבית הסוהר? הוא יודע שיותר מאשר מאסר עולם לא יכול לקרות לו.

הוא יכול להתנקם בחבריו בבית-הסוהר, או לברוח מבית הסוהר; הדרך פתוחה

בפניו: אין לו שום בלמים נפשיים או אחרים. הוא יודע כי עונש גדול מזה

שהוטל עליו, לא יוכלו להטיל עליו. בדיוק כמו שאדם אשר רוצח, יודע כי גם

אם ירצח שני בני-אדם, יהרגוהו רק פעם אחת, כך ידע הרוצח במקרה שתתקבל

ההצעה הזאת, כי מה שלא יעשה, העונש שיוטל עליו לא יעלה על מאסר עולם.

במלים אחרות: מחיר של רצח אדם אחד ושל רצח 100 בני-אדם, הוא אותו המחיר:

מאסר עולם.

את הנימוק הזה יש לקחת בחשבון ביחוד בארצנו:

אנחנו מדינה בעלת גבולות ארוכים אשר קשה לשמור עליהם. אם במדינות השכנות

אינו קיים הכלל שרוצים לקבוע אצלנו בענין עונש המות, מה עשוי להפחיד

את המסתנן הנה, אם הוא רצח משאו בארצו? "קייץ וחורף, חורף וקייץ" והוא יצא,

או שבינתיים תבוא חנינה. נמצא שאם אנחנו מבטלים את עונש המות, אנחנו עושים

נפשות בני ישראל הפקר. זה ברור לי, ואני מקוה כי זה ברור לכל הרוצח להתעמק

בענין.

ולבסוף: אנחנו עדין נמצאים במצב של מלחמה

באופן רשמי. אני מבין את הרצון הטבעי שלנו, מצד אומה עתיקה-מתחדשת, להראות

כמתקדמים בעיני העולם, כאולטרא-מודרניים. בכל זאת, בענין זה אנחנו זקוקים

לסבלנות רבה. אם עיינתם בסטיסטיקה שהומצאה לכם, יכולתם לראות כי נמצאו

ארצות אשר בטלו את עונש המות ואת"כ לא היתה להן בריחה אלא להתזירו. דבר

כזה קרה בקנטונים בשוויץ. אמנם, כיום יש בשוויץ קנטונים בהם קיים עונש המות,

ויש כאלה אשר בהם הוא אינו קיים. אבל אינני מדבר כאיש סטיסטיקה אלא כאיש-

מעשה. נדמה לי שאסור לנו לתת לעצמנו כיום את החופש הזה, ועלינו להתגבר על

הרצון להיראות כמודרניים מאוד.

השאלה היא אם יש תועלת לתת בימי ביה"ד סמכות

יותר רחבה. אני מדבר כאן כפרט ולא כחבר הועדה אשר ליד משרד המשפטים (קבלתי

רשות מחברי הנכבדים בוועדה, לדבר כך). למען השלום הסכמתי עם הצעתם בענין זה,

אבל לבי אינו שלם עם ההצעה הזאת, כי אני יותר קצוני. אני לא הייתי מאמל

לאף אחד מירידי - ואלי גם לא לשונאי - להמצא בידי שופט שצריך להוציא מפיו

את המלים: "אני גוזר עליך גזר-דין מות", כפי שקובע החוק היום. המצב הוא איום.

י. הניגמן:

סוד גלוי הוא - וזאת יגיד לכם כל שופט שנתנסה בכך - שהשופטים עושים כל מה שהם יכולים בכדי למצוא בעדות איזה קו, איזו נקודה, איזה ניצוץ שיכניס ספק, כדי שלא יהיה חייבים להטיל פסק-דין מות. תארו לעצמכם מה יהיה המצב כשיוטל עליהם נטל כה כבד: ברירה. כיום כתוב בחוק: "יהא נחון למיתה". בזאת הלך המחוקק בעקבות החוק היהודי. אינני מתימר להיות מומחה בחוק היהודי, אבל עד כמה שאני יודע קבע החוק היהודי כי אסור לביה"ד להתחמק מלחת פסק-דין מות. כמדומני כי חכמינו אמרו שדבר זה עצמו מרבה פשעים. לכן, אי-אפשר ואסור להטיל את הדבר הזה על השופטים. עונש המות צריך להיות חובה, בכל מקרה שהוא יוכח ויוכחו גם אותם האלמנטים אשר נמצאים בחוק הקיים. אני חוזר ואומר כי האלמנטים האלה חריפים מאד וקשה מאוד להוכיחם. נטל כבד מוטל על התביעה הכללית כשהיא צריכה להוכיח את האלמנטים הדרושים להטלת פסק-דין מות. ואם התביעה הכללית משכנעת את ביה"משפט, אסור להניח את הברירה בידי השופט אם להטיל או לא להטיל פסק-דין מות. האלמנטים שצריך להוכיחם כדי להטיל פסק-דין מות, ידועים: החלטה, אצטנא הכנה, ורצח בדם קר. פסקי-הדין האחרונים בארץ עצבו וגיבשו את הדברים האלה בצורה שאין זה קשה למצוא את ההגדרה לרצח. לכן הייתי מבקשתי סעיף 214 לפקודת החוק הפלילי, ישאר כפי שהוא.

יש נימוק נוסף לכך: לפי החוק הקיים, הצורך

בהוכחת האלמנטים הנוספים לרצח קיים רק לגבי הרוצח אדם סתם. לא כן לגבי ההורג אביו ואמו או סבו וסבתו. בסעיף 214(א) כתוב: "הגורם ע"י מעשה או אי-מעשה בלתי חוקיים למות אביו או אמו או סבו או סבתו ---" חייב במות. במקרה זה מסיבות ההכחחה יותר קלות. לא צריך להוכיח כאן שום כוונה תחילה. יוצא איפוא שעל דבר כס חמור כמו הריגת הורים, אנחנו נטיל עונש שהוא לגמרי איננו עונש. אינני יודע אם האנשים שדנו בשאלה זו נתנו את דעתם על כך.

לעתים רחוקות אפשר לשמוע אדם שאני כל כך

ד. בר-רב-האי:

מזדהה גם עם המסקנה הסופית שלו וגם עם נימוקיו.

אבל בסוף דבריו הטלת בי ספק: עד כמה שאני מבין אתה מתנגד למתן שיקול דעת לשופטים. אתה רוצה ניסוח נוקשה ומחייב של הסעיף הדין בעניין זה. אמרת בעצמך כי יש מגמה של התחמקות השופטים ממתן פסק-דין מות, וכל מיני נסיונות להחליף את עונש המות בעונש יוחר קל או אפילו לזכות את הנאשם.

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

ד. בר-רב-האי:

(י. הניגמן: לא אמרתי שזה מביא לזיכוי), לא אמרת, אבל אני אומר זאת.

שר המשפטים אמר זאת בכנסת. שאלתי היא: האם במקרה שסעיפים 214-215
לפקודת החוק הפלילי יהיו מנוסחים אחרת, באופן שישארו בידי השופט
את הברירה, וחהיה לבית-המשפט אפשרות להעריך כל מקרה ומקרה לפי
הנסיבות; האם אז יוקטן המומנט של התחמקות ממתן פסק-דין מות?

י. הניגמן: חשובתי: לא. אני מסכים כי בית-המשפט יהיה

רשאי להמליץ על מתן חנינה במסיבות ידועות.

אבל לא הייתי משאיר בידי בית-המשפט להחליט במקרה אחד להטיל עונש
מוות ובמקרה שני - לא להטיל אותו, כאשר אותן הנסיבות הוכחו. במקרה
שישנם דברים המעידים לטובת הנאשם גם כאשר הוכחו כל האלמנטים, אפשר
להשאיר בידי בית-המשפט את הרשות להמליץ על מתן חנינה.

ד. בר-רב-האי:

האם נכון הבנתי, כי אתה חושש, שעם ביטול
עונש המות אתה ^{חושש} להגדיל מספר מקרי הרצח

על רקע של גאולת דם?

י. הניגמן: כן. אני חושש שכל רח' וכל בית יצטרך לעשות

לעצמו ועדת הגנה. יהיו בתים בארץ, אפילו

בערים, שיהיה זה פחד להשאר בהם בלילה. יהיו מקרים שאי-אפשר יהיה
לצאת לרחוב. המשטרה לא חוכל לעזור בעניין זה.

ד. בר-רב-האי:

אם בארצות סמכות לא בוטל עונש המות, האם יש
חשש כי האהץ תהפוך למקום מקלט לרוצחים

במקומות אחרים?

י. הניגמן: אמרתי זאת.

מ. בן-עמי:

אדוני דיבר על אימת-הדין. אבל אימת-הדין

באה לביטוי לאחר שהשופט נלכד בפשט חטאו.

מה המצב לגבי אותם פושעים שטרם ביצעו פשע; האם לגביהם קיימת או אינה
קיימת אימת-הדין?

אין אני מסכים כי אימת הדין קיימת רק אחרי

י. הניגמן:

שהפושע נחפס. לדעתי, האיש היוצא לשדוד, חושב

היטב על קיום עונש המות, ויודע כי אם יחפס ויצטרך להשתמש בכלי יריה או בסכין כדי להרוג מישהו, הוא עלול לקבל פסק-דין מות. יש לכך דוגמא בולטת מאוד: ידוע שבאנגליה קיים עונש חמור על פריצה בלילה, אבל העונש חמור שבעתיים כאשר האיש העושה זאת היה מזויין. ידוע כי באנגליה, כאשר אדם נחפס במחתרת, הדבר הראשון שהוא עושה הוא הרמת הידים, והוא אומר: "חפש אותי", בכדי להוכיח כי אין לו נשק שיכול היה בעזרתו להרוג מישהו. הגורם הזה משפיע על פרופסיונלים, על אנשים שמקצועם קשור בפשע. לא הייתי אומר כי יש אצלנו רוצחים פרופסיונליים. לפי עניות דעתי, גם אצלנו מתחילה אימת-הדין לפני ביצוע הפשע. אם את יודע שעל פשע מסויים הוא עלול לשלם בראשו, הוא אולי יחשוב פעמיים.

בכל זאת ישנם רוצחים בדם קר ובמחשבה תחילה.

מ. בן-עמי:

מדוע קיום עונש המות עד עתה אינה מונע

מאתם לעשות זאת?

לכן קיים סעיף 214 לפקודת החוק הפלילי: כדי

י. הניגמן:

שאת אנשים יעשו זאת למרות האיום, יקבלו

את עונשם.

האם באמת חשבת אדוני כי ביה"ד מתחמק

מ. בן-עמי:

ממחן פסק-דין מות, או אולי נכון יותר להגיד

שהוא מתעמק?

אמרתי "מתחמק" עם כל הכבוד לבית-הדין.

י. הניגמן:

אינני רוצה חלילה שיתקבל הרושם כי שופט

זה או אחר מתחמק ממלוי הפקידו. אבל טבעי כי אדם אשר בידו לשלוח את הנאשם לגרדום, יחשוב אם אי-אפשר לעשות פשרה עם עצמו, עם מצפונו. לכן, כשהוא שומע את העדויות, הוא מחפש כל נקודה לזכות הנאשם. אבל אם אין שום נקודה לזכותו של הנאשם, אל תטילו על השופטים יותר מאשר להגיד: העובדות הוכחו, והחוק ברור.

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

מ. בן-עמי:

האם העדים אינם עלולים להביא למשפט לא-
נכון, כשבארצנו האוכלוסיה היא כזאת, כפי

שצינח?

י. הניגמן:

פעם התהלכה בארץ אגדה על כפר אחד שאנשיו
היו ידועים כעדים פרופסיונליים, וכשהיו

דופקים על דלתו של אדם בכפר זה, ב-12 או ב-1 בלילה, במקום לשאול
"מי שם", היה עונה: האדם הזה כבר עשה זאת, הה? אני יודע, אני כבר
אספר עליו. אבל יש אנשים שמתמצאים בענין זה ויודעים להבחין בין
עדות כזאת ועדות-אמת. אינני מכיר בארץ טעות משפטית מבחינה פלילית,
ומעטות הן גם הטעויות האחרות שאפשר להצביע עליהן בודאות.

ז. ורהפטיג:

מדברין ברור לי כי אתה בעד עונש מות.

מדוע אתה חושב כי העברת האחריות על נשיא
המדינה, היא יותר קלה מאשר הטלת האחריות על השופט, במקרה שהוא ימצא
כי יש מקום לחנינה? אמרת כי לא צריך להעמיס על השופט יותר מדי. מדוע
אתה סבור כי מוטב להעביר את האחריות הזאת על נשיא המדינה?

י. הניגמן:

לא אמרתי כי מוטב להעביר את האחריות על
נשיא המדינה. דברתי על חנינה כאשר ישנם
גורמים אשר אין להם מקום בביח"המשפט.

ז. ורהפטיג:

האם יותר רצוי להשאיר בידי השופטים את
האפשרות להוציא פסק-דין המושפע מעקימת
ועקיפת ההוכחות, מאשר להטיל עול נוסף על מצפונם?

י. הניגמן:

הדגשתי, אולי לא באופן מספיק: כשאמתי
כי שופט מתחמק ממתן פסק-דין מוות לא
החכוונתי לעיקום ההוכחות, אלא לבדיקת הדברים, שמא יש ספק. אינני
מכיר מקרה של עיקום ההוכחות. (ז. ורהפטיג: לא עיקום ההוכחות, אבל
הערכתן). זה כמעט אותו דבר.

ז. ורהפטיג:

אינני יודע אם מותר לי לשאול את השאלה

הבאה, הקשורה עם משפט מסויים - משפט יעקובוביץ

פסק-דין במשפט זה יכול לשמש לנו דוגמא להענשה על רצח. האם אפשר

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

רל.

ז. ורהפטיג

להגיד כי ההוכחות במשפט זה היו ללא כל פגם, והאם יש להניח כי לו היה בחוק הפלילי סעיף המאפשר לשופטים להטיל עונש מות או עונש אחר במקרה זה, לא היו משחמשים בעונש מות?

אינני מכיר את העובדות במשפט יעקובוביץ ואינני מוסמך להשיב על שאלה זו.

י. הניגמן:

ע. ז'בוטינסקי:
אני רוצה לבקש את אדוני לפתח משפט אחד מדבריו. אמרת כי החפשות השמועה כי עונש המות אינו קיים כבר, הביאה לריבוי הפשעים. על מה מבוססים דבריך אלה?

י. הניגמן:

זוהי דעתי. אני לוקח בחשבון את מספר השאלות של אנשים שאיני מכיר אותם, אבל הם מכירים אותי כיון שאני מופיע בבי"ח המשפט והם יודעים כי אני עוסק בעניינים פליליים יותר מאשר אחרים וחושבים כי אני צריך להתמצא בשטח זה. אומרים לי: קראנו כי פסקו פסק-דין מוות, והרי אין כבר עונש מות? או ששואלים: האם נכון שאין כבר עונש מות? כשאני אומר שעונש המות לא בוטל, אומרים לי: הנה, יושבים אנשים שנשפטו למוות ופסק-דינם אינו מוצא לפועל! דעתי היא כי בזמן האחרון, היות ורואים כי לית דין ולית דיין, התרבו הפשעים. הכרוניקה מראה כי יש שמוש נרחב יותר בכל הערים - לאו דוקא ביפו אלא גם בירושלים ובמקומות אחרים - בפשעים הקשורים ברצח. לא שמענו עד עתה כי בקשר עם שוד או גניבה ירצחו איש את רעהו, או ששני אנשים הרבים ביניהם ירצחו איש את רעהו. לא שמענו גם כי כאשר חופסים גנבים במחתרת, כמו שקרה בתל-אביב, צריכה המשטרה לבוא בכוח רב ויש יריות במשך חצי שעה, יריות המכוונות להרוג, כדי להיחלץ מתפיסה ומעונש. את כל הדברים האלה לא ראינו קודם. זה מביא אותי למחשבה כי עצם השמועה כי בוטל עונש המות גורמת לריבוי פשעים דוקא ממין זה.

פ. רוזן:

כמה פעמים השתמשת בהרצאתך בביטוי שכשארם שוקל את המעשה שהוא עומד לעשות הוא חושב: אשב קצת. הכוונה למאסר עולם, ואנחנו יודעים כי מאסר עולם הוא 20 שנה, 15 שנה או לפחות 12 שנה. האם אינך מניח כי הרוצח היושב בבית-הסוהר ויש

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

פ. רוזן:

לו ענין להשתחרר כעבור 12 שנה ולא כעבור 15 שנה, ימנע מלהרוג את השומר או אסיר אחר? האם אינך חושב כי הוא עושה את החשבון הזה?

אינני חושב שעונש המאסר בכל צורותיו

י. הניגמן:

ותהיינה החמורות ביותר, מהווה גורם מפחיד במידה מספקת, וביחוד כאשר מגמתנו לשפר את התנאים בבתי הסוהר ולעשותם יותר אנושיים. קודם כל, אין אנחנו הומוגניים. יתכן מאוד שאם יגידו לי כי עלי לשבת בחדר הזה לבד 24 שעות, אהיה מוכן לעשות הרבה על מנת שלא אצטרך לשבת כאן. אבל ישנם אנשים שבשבילם אין זה נורא גם אם ישבו שבועיים. נסיוני ונסיון החברים היושבים פה מראה כי לא פעם קרה שבעל אשר נדון לשלם מזונות לאשתו, אומר: אני אשב במאסר ולא אשלם. אם זה ענין של גאולת דם, מוכנים לפעמים להקריב 12 שנה ובלבד לקיים את ה"מצוה" הזאת, וביחוד כשיודעם כי אין עונש מות, ואפשר תמיד לקוות כי תהיה איזו חנינה, או שהוא יתנהג טוב וישחררו אותו, או אולי גם יברח. המאסר אינו גורם הפחדה מספיק.

האם ידוע לך בחולדות הכרימינולוגיה על רוצח

פ. רוזן:

שנדון למאסר-עולם, שוחרר מעבד 12-15 שנה

וחזר לרצוח?

לא אוכל להצביע על מקרה כזה, אבל מובטח לי כי ישנם מקרים כאלה.

י. הניגמן:

כפי שאני יודע וכפי שלמדתי, אין או כמעט שאין מקרים כאלה. אני מדבר על אנשים שישבו

פ. רוזן:

12-15 שנה.

בארצנו זה אחרת. כל הכללים המקובלים ביחס לכרימינולוגיה מתורבתת, אינם תמיד נכונים לגבי

י. הניגמן:

אנשים אחרים.

אני מודה לך בשם הועדה. אני רוצה לבקשך למסור

היו"ר נ. ניר:

לוועדה שאתה חבר בה כי בתפץ לב היינו שומעים

את עדותם של כל חמשת חבריה. אבל אנחנו שומעים אנשים מתוגים שונים,

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

היו"ר נ. ניר:

והגבלנו את שמיעת העדויות למספר מצומצם של עדים. על כן החלטנו לשמוע רק שני חברים מועדחכם. הבחירה היתה: את דיקשטיין מפני שהוא היה היחיד שהיה בדעה אחרת, ואותך, בהתחשב עם הסטאג' שלך. לא היתה בכך כוונה להפחית מערכו של מישור.

י. הניגמן: אשמח למסור זאת לוועדת.

היו"ר נ. ניר: אני מבקש את סליחתו של ה' מרחבי, על האחור בשמיעת עדותו.

א. מרחבי: חברי הועדה הנכבדים! אני רוצה להודות על הכבוד שחולק לי במתן ההזדמנות להשמיע את דעתי בענין כה חשוב. אני מוכרח לציין כי לגמרי לא לטובה יצא כי שמעתי את דברי קודמי, ובאשר דעתי דומה לדעתו, אצטרך אולי לחזור על כמה דברים, אם כי מנקודת-מבט של נסיוני האחר ומקצועי השונה. אתכם הסליחה אם אחזור על נימוקים שהשתמש בהם קודמי.

כיון שידעתי על מה נקראתי להעיד, הכנתי תזכיר בכתב, ובכדי לקצר בזמני וזמכם, אקרא אותו: "בעת שבעית עונש המות נמצאת בדיונכם, ברצוני להביא לפני כבודכם, הצירים הנכבדים, את דעתי בענין זה.

(1) כיום עדין אין אנחנו יודעים מאיזה חומר אנושי חלק גדול של האוכלוסיה במדינתנו הצעירה בנוי. העליה ההמונית הכניסה למדינתנו אנשים מקצוות עולם שונים, שגים באופים, רמתם החרבותית ומושגיהם המורליים. על-פי רוב עברו אנשים אלה מלחמה עולמית קשה אשר חרטה בהם את אותותיה, ובפרט ביהודי אירופה אשר עמדו מול אויב בחוסר אונים וללא יכולת התגוננות, ונשלחו לטבת בהמונים, עברו את הכבשנים, תאי הגזים וכל מיני אופנים של השמדה ורצח המוני. ברור כי דבר זה חרם בהם מושג זול מאוד על ערך חיי בן-האדם ואם נוסיף לזה את התרופפות העצבים שגם זו תוצאה של המלחמה אשר עברה עליהם, נסכים

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

רל

פאלצא

א. מרחבי:

כולנו כי חומר אנושי זה צריך תקון יסודי במושגיו על חיי חברה ויש להכניס בו מחדש את המוראל הבריא. על מנת לרפא את הפעמים הקשים שבהם נפגעה נפשם במלחמה האחרונה, דרושם מחדש חנוכיים, סוציאליים, רפואיים ואחרים. כמו כן דרוש זמן ואמצעים (שלא נמצאים במדינתנו בשפע). כולנו נסכים גם כי לא מחנות העולים ולא המעברות מסוגלים לתת לאנשים הנ"ל את הריפוי הדרוש. לכן, דעתי היא כי כל זמן שלא נוכל לתקן ולרפא את החומר האנושי הנ"ל אסור לנו להפקיר בטחון החברה ע"י בטול עונש המות.

(2) ועכשיו תרשו לי לנתח את החומר האנושי של

חושבי הארץ היותר ותיקים. נקח בחשבון את הערבים והיהודים מעדות המזרח ונראה איך יכול להשפיע על האנשים האלה בטול עונש המות. ידוע לנו כי קיימת אצל אנשים אלה "נקמת דם" העוברת לפעמים מדור לדור ואפילו למדנו מהנסיון כי ה"סולחות" (מקס ההשלמה) לא מרפא אצל סוג זה של אנשים את הרדיפה אחר הנקמה. ואם הרוצח לא יבוא על ענשו הראוי לו - עונש מות לפי מושגי אנשי המזרח - צריכים אנחנו להיות מוכנים לכך שרצח אחד יביא בעקבותיו שורה של מקרי רצח-נקמה. לא נוכל לעקור זאת אצל אנשי המזרח ע"י בטול עונש המות כי אם ע"י חנוך ממושך והשרשת מושגי חיי חברה חדשים. כל זמן שלא נרים את המוראל והמוסר בשכבה זו של האוכלוסיה, בטול עונש מות יחשב אצלם כצעד חלש מהמדינה ולא יראו בכך את המגמה האנושית והתרבותית, שהיא המניעה אותנו לדון על בטול עונש המות. אני מאחל לכולנו להגיע לאמצא לרמה תרבותית ומוסרית כזאת בחיי החברה של מדינתנו, בה נוכל לבטל את עונש המות בלי לסכן את בטחון החברה, אבל המצב כיום אינו מצדיק בטול כזה.

(3) ובסוף תרשו לי להביע את דעתי בענין הנדון

בחור סוהר, כאחד האנשים העובדים ומציאים לפועל את החוק הקשה ששמו: שלילת חופש מבן-האדם. כולנו נסכים שאין זה מהדברים הקלים לשלול מבן-אדם את החופש. ועוד יותר קשה בשביל בן אדם עצמו להשלים עם העובדה שהוא משולל חופש. מכאן נובע שאנשים הנמצאים בבית הסוהר בתור אסירים רואים בנו המוהרים השומרים אותם במשך כל עשרים וארבע השעות מדי יום ביומן, כנציגי החוק הקשה הזה, ולפעמים מרחיקים לכת בדמיון ורואים בהם

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

אנ מרחבי:

אותם (בלי סימפטיה מיותרת) או את החובע וקצין המשטרה שחקר אותם וכתב אותם לבית המשפט. מכאן הרגש העוין של האסיר כלפי שומרו ולפעמים קורה גם שאסיר שופך את חמתו על שומרו, על מנת להשתיק את מוסר הכליות. מתולדות בתי הסוהר כאן בארץ ובעולם הרחב אנו למדים כי יש הרבה מקרים שאסירים זממו להתקיף ולא נמנעו אפילו מרצח כלפי שומריהם על מנת להשיג בחזרה את החופש או להתנקם "בנציג החוק" המחזיק אותו בבית הסוהר "על לא ע" עוול בכפו". במקרים כאלה לא חשוב לאסיר מי הוא הסוהר שיפול קורבן לזעמו.

לחזוק דברי ברצוני להביא בפניכם מקרה שקרה בבית הסוהר המרכזי בירושלים בשנת 1937: אסיר שפוט למאסר עולם התאבק עם קצין התורן בבית הסוהר ובידו של האסיר סכין של סנדלרים. לעזרת הקצין חש הסמל שהזדמן באותו הרגע ובכוונתו הכנה להפריד בין שני המתאבקים הרים את האסיר אשר היה רכוב על הקצין. האסיר, בלי לחשוב הרבה, תקע את הסכין בסמל והרגו במקום. תארו לעצמכם מה יהיה שקול דעתו של האסיר ברגע כזה ובמצב כזה בפרט כשהוא יודע שהוא כבר נשפט למאסר עולם ויותר מזה לא יוכל לקבל - אם יתבטל עונש המות. אני מרשה לעצמי לתאר מה תהיה תגובתם של החברים לעבדדה של סוהר נרצח, ברגע שידעו כי הרוצח לא יבוא על ענשו. האם אין סכנה של משפט לינץ? מצד הסוהרים? ועוד שאלה: מה היא הערובה לבטחונם של הסוהרים במקרים כאלה? עלי לציין כמו כן כי במקרה של מריבות בין האסירים, קיימת גם אז סכנה של משפט לינץ? מצד אסירים אחרים, ברגע שידעו כי הרוצח אינו עלול לקבל עונש גדול מזה שהוא כבר נשפט. אני חושב שביטול עונש המות במקרים כאלה יכול להביא לאסונות בקרב הסוהרים."

כמה מקרי רצח בוצעו ע"י עקורי-המחנות בא"י?

א. פרמינגר:

אמרת בתחילת דבריך כי יש בעיות מיוחדות של

מספר גדול של עקורי-מחנות. האם קרו מקרים כאלה בין אנשים פלה, וכמה

מקרים כאלה קרו?

מה מספר מקרי-הרצח על רקע של גאולת-דם בזמן

קיומה של מדינת ישראל? ציינת זאת כגורם חשוב.

א. מרחבי: לשאלה הראשונה: אני יכול לציין שני מקרים,

האחד - הרצח ברח' המלך ג'ורג' בחל-אביב, והשני - הקשור עם סלומן. אינני יודע אם ביטול עונש המות, כלומר, בטול ההפחדה הזאת, לא היתה גורמת לכך שהאנשים האלה לא יהיו יותר פזיזים בהשתמשם בכלי העלול להביא מות, ופחות ישלטו על עצביהם במקרה של התרופפות-העצבים.

לשאלה השניה: אינני יכול להביא חומר על מקר

גאולת-דם בזמן קיום המדינה. אני יודע על אחד אשר יצא זכאי והוא שומר את עצמו היטב. אם לא קרו מקרים של רצח על רקע של גאולת-דם, הרי זה מפני שהאנשים אשר רצחו נמצאים בבית הסוהר, ואינני יודע אם לא נשמע על הצח מסוג זה. (ח. כהן: בין אם יבוטל ובין אם לא יבוטל עונש המות).

ז. ורהפטיג: בענין גאולת הדם, אני רוצה לשאול האם

נכונה התשובה שאני משיב על הבעיה הזאת:

שדוב המכריע של המקרים בהם באה בחשבון גאולת-דם, הרצח לא היה נגמר בעונש מות אפילו לפי החוק הנוכחי - - - (ז. בר-רב-האי: האם זוהי הכתובה לשאלה הזאת?). רציתי לאמר בזאת כי אין זה נוגע לרוצחים פרופסיונאליים, שלגביהם קיים הפלמנט של רצח בכוונה תחילה וברם קר, מפני שגאולת-הדם אינה נכללת בזה.

האם זה נכון כי ההפחדה בעונש מות אינה

פועלת לגבי גואל-דם יותר מאשר לגבי עבריין פוליטי, כלומר: שאצלו חוק גאולת-הדם פועל יותר מאשר ההפחדה הגדולה ביותר?

א. מרחבי: שאלתו של מר ורהפטיג מכוונת לבעיה האם

עונש המוות ימנע גאולת-דם. אין אנתנו

עומדים על כך. אמרתי כי אם יבוטל עונש המות והרוצח לא יבוא על עונשו, הוא נשאר בחיים ויוצר בעיה של גאולת-דם. (ז. ורהפטיג: הרי גם לפי החוק הנוכחי, הרוצח על רקע של גאולת דם לא ישפט למות!) אם יוכחו כל האלמנטים הדרושים לכך - הוא יקבל עונש מות; אם לאו - לא יקבל.

רל.

ועדת החוקה | חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

ז. ורהפטיג: בקשר עם הנימוק שהבאת על היחס בין אסירי-

עולם וסוהרים: האם לא צעדתך לא יהיה זה מספיק

אם עונש המות יהיה צפוי רק לאסירי עולם בעד רצח שני, בהיותם

אסירי עולם?

אותם זה היה מספק.

היו"ר נ. ניר:

אני מסכים עם חשובת היו"ר. אינני מרשה

א. מרחבי:

לעצמי להביע דעה על כל המקרים.

האם בבית-הסוהר שאותו אתה מנהל, נמצאים

ז. ורהפטיג:

הנדרונים למות? (א. מרחבי: כן). הייתי

רוצה לשמוע ממך תאור על מצבם של שבעת הנדרונים האלה.

אשמח מאוד לענות על השאלה הזאת.

א. מרחבי:

ראיתי הרבה אנשים בחא הנדרונים למות במשך

שנות שרותי. ראיתי את האנשים שהיו בטוחים כי ייתלו. ואני רואה עכשיו

את האנשים הנמצאים אצלנו, ביניהם כאלה שיושבים כבר שנתיים בחא

הנדרונים למות. (י. קליבנוב: האם כל הנדרונים יושבים בחא אחד?) כן.

(י. קליבנוב: האם הם לבושים אדום). כן. עוד לא קרה כי יחזיקו אדם

הנדרון לתליה במשך שנתיים. בכל זאת, בימי המנדט כשאדם נדון למות,

הוא ידע כי הוא עלול להתלות וידע כי זה משהו רציני; הוא הסתכל למות

בעיניים. אני מוכרח להגיד כי אנשים הנמצאים היום אצלנו בתור נדרונים

למות, הם שקטים, נרגעים. וזאת, מפני שהם בטוחים כי לא יתלו אותם.

גם היחס מצדנו כלפיהם מוכרח להיות אחר. בהתאם לחוק עלי להתחזק

אסיר הנדרון למות בחדר לחוד, בצינוק, להקפיד על טיולו ועל כל

חנועותיו. אפשר לעשות זאת במשך שבועיים-שלושה, אבל לא במשך שנים.

(ז. ורהפטיג: ז"א כי החקוקה הופכת אותם לבני-אדם). החקוקה רק משנה

את היחס שלהם כלפי פסק-דינם: הם אינם מקבלים זאת ברצינות מפני

שהם יודעים כי פסק-דינם לא יוצא לפועל. אנחנו מדברים על הצד

הפסיכולוגי של אדם היודע כי הוא עומד בפני תליה. אין אנחנו מדברים

על יחסו של האדם הזה לפשע, והאם הוא מסוגל לחזור על פשעו בתוך כחלי

ביח-הסוהר או מחוצה לו. אני מוכן אפילו לציין ביטוי של אחד הנדרונים

א. מרחבי:

למות, ערבי: "היהודים הם ו'לאד אל מו'ת" - ילידי-מחים. הם אינם רואים באי-הוצאת פסק-דין מות לפועל גישה הומניטרית, אלא פשוט חשש להוציא לפועל פסק-דין כזה.

ציינתי כי אין אנחנו יכולים להתזיק את הנדונים למוות לפי החוק, כשאנחנו יודעים שחוך חודש ימים יתרוץ גורלם לכאן או לכאן. אנחנו מכבדים לתת לנידונים האלה חנאים יותר אנושנים, והיום אין הבדל גדול בין החזקת אסיר שפוט למוות ובין אסיר אחר. (ז. ורפטיג: להיפך, צריך להקל על הנדונים למוות). לפי החוק צריך להחמיר/ בהחזקתו ולהכביד על שמירתו. שפוט למוות, מגיע לו לטייל חצי שעה; הנדונים למוות המחזקים אצלנו מקבלים שעות ושלוש שעות, מפני שאי-אפשר להתזיק את האסירים בחנאים כאלה במשך חצי שנה. לפי החוק לא מגיע להם ביקורים, אלא ביקור אחרון לפני הוצאת פסק-הדין לפועל, לאחר שמתקבל אישור כי תוך 48 שעות יוצא לפועל פסק-הדין. היום האסירים מקבלים ביקורים, מפני שאי-אפשר למנוע זאת מהם במשך שנתיים. יש גם דברים שהם לטובת הנדונים למוות, ואותם אנחנו מקיימים. החוק אומר שהנדון למוות צריך לקבל מזון בהתאם להוראות הרופא, ושהרופא צריך להחשב עם רצונו של האסיר. אנחנו מוצאים זאת לפועל, פן חשמע פעם איזו שאילתא בכנסת: מדוע אינם מקיימים את החוק? (א. פרמינגר: במה זה מתבטא). זה מתבטא בכך שאיש היכול לאכול מזון רגיל מקבל דייטא, שהיא מזון משובח יותר. אנחנו נותנים להם את האוכל הטוב במידת יכולתנו, מפני שהחוק אומר כך.

הסוהר המטפל בנידונים למוות אינו רואה בהם

בני-אדם אשר עומדים להחלות במשך חודש. הוא כבר רגיל לראותם במשך שנתיים באותם הבגדים האדומים, והוא יחזק כי הם אסירים ככל האסירים. גם הסוהר אינו מקבל ברצינות את האיום בהוצאה לפועל של פסק-הדין.

חברי הקודם ציין כי רווחת שמועה ברת' כי

עונש המות בוטל. אני יכול להגיד לכם כי בבית-הסוהר שלנו הדבר הזה כבר אושר אפילו ע"י נשיא המדינה - אם הוא צריך לאשר זאת. זה כבר ברור בשבילאם לגמרי. הויכוחים בכנסת מובאים בעתונות, והעתונות מכנסת לבית-הסוהר. כל אסיר יודע בדיוק מה אמר מר ורפטיג או פלוני או

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

א. מרחבי:

אלמוני בענין זה.

יחסם של הסוהרים אל האסירים האלה הוא טוב, מפני שהם יודעים כי האסירים האלה יצטרכו לשבת זמן רב. אבל ראיתי אנשים שנדונו לתליה והיחס אליהם היה קשה מאוד. האנשים אצא האלה הגיעו למצב כזה שלא היה איכפת להם לירוק בפני הקצין שנכנס לחדרם, כיון שהם יודעים כי ייחלו. לכן, גם ההקפדה עליהם יותר קשה. הם מוכנים לעשות כל מיני מעשים שאדם רגיל לא יעשה זאת מתוך שיקול דעת וחשוב.

מ. בן-עמי: אדוני דיבר על פשעים מבין עדות המזרח ואנשי

המזרח. התוכל לאמר לי מה היא הפרופורציה

בין האסירים?

א. מרחבי: בבית-הסוהר הזמני בתל-מונד יש 50% ערבים

ו-50% בני עדות אחרות, נוצרים ויהודים.

מבין היהודים יש 30% מבני עדות המזרח. (א. פרמינגר: זה מעט מאוד;

פתוח מהאחוז שהם מהווים באוכלוסיה. מה היא כל הצעקה?)

מ. בן-עמי: אני רוצה שיהיה ברור כי העבריינות בין

היהודים מעדות המזרח, קטנה מאשר בין היהודים

מארצות אירופה.

א. מרחבי: בתזכיר השתמשתי במלים "ערבים ועדות המזרח",

אבל כשקראתי השמטתי את המלה "ערבים"

והשארתי רק "עדות המזרח", מפני שהעירו לי כי זה אולי יפגע באנשים

מסוימים.

מ. בן-עמי: האם דבריד על יחסם של האסירים אל הסוהרים

היו מכוונים רק לאסירים שנדונו למאסר

ארוך, או שכל האסירים מתנהגים כך כלפי הסוהרים?

א. מרחבי: אין זה מיוחד רק לאסירים שנדונו לזמן ארוך;

זה תלוי באופי. אבל כמובן שדבר זה קיים

במיוחד אצל הנדונים למאסר ארוך, מפני שהאסיר השפוט לתקופה קצרה לוקח

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

א. מרחבי:

בחשבון כי הוא יכול לקבל עונש נוסף.

ע. ז'בוטינסקי:

באיזו מידה, לדעתך, החמרה בהחזקת האסיר,

כמו למשל עבודת פרך, יכולה לשמש תחליף

לעונש מות, גם במקרה של פשע נוסף מחוץ או בתוך כוחלי בית-הסוהר?

ובקשר עם שאלה זו, הייתי רוצה לדעת גם מה הוא החוק הקיים בבית-הסוהר?

א. מרחבי:

אנחנו נוהגים לפי תקנות בתי הסוהר, כפי

שתוקנו בשנת 1946. (ע. ז'בוטינסקי: האם

האסירים מכירים את התקנון הזה?) בהחלט. (ע. ז'בוטינסקי: האם הם

יכולים לקבלו ביד?) מזמן לזמן נמסרת אינפורמציה בקשר עם זה. האסירים

מכירים היטב מה נדרש מהם בהתאם לחוק הזה. בכל תא-אסירים יש תמצית

של כמה הוראות עקרוניות, הקובעות איך עליהם להתנהג. כל אסיר יודע

מה מוטל עליו ומה נדרש ממנו, מה מותר לו ומה אסור לו ומה צפוי לו.

לדעתי, לא עבודת-פרך צריכה לתקן את

האדם אשר בצע פשע ולשנות את אופיו, אלא מוסד אשר יחנך את האדם לפני

עשותו את הפשע. אני חושב כי עבודת פרך היא תחליף חלש מאוד לעונש מות.

ש. כ"ץ:

ביחס לסכנה הצפויה לשומרי בית-הסוהר מצד

האסירים, הייתי רוצה לדעת האם בדקתם את

מצב רוחם של שבעת הנדונים למות, והאם הם בטוחים לגמרי כי פסק-דינם

לא יוצא לפועל, או שיש להם עוד ספק בכך.

א. מרחבי:

יש בלבם ספק קטן מאוד כי פסק-דינם יבוצע.

הם קוראים את העיתונים, ויודעים כי אם

גם הכנסת תחליט על קיום עונש המות, זה לא יחול עליהם מפני שהם

אמצאאא מחכים כל כך הרבה זמן לביצוע פסק-דינם. הם יודעים כי גם

אם תהיה הצעה לקפאאאא לקיים את עונש המות, היא תהיה מותנית

בכך שיחוננו את אלה המחכים היום לביצוע פסק-דין מות.

ש. כ"ץ:

האם בידך מספרים כל שהם על רצח או נסיון

לרצח בבית-הסוהר בארץ מצד אסירים כנגד

שומריהם או כנגד אחרים; ואם יש מספרים כאלה, איזה חלק מהם בוצע

רל.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

ש. כ"ץ:

או שהיה נסיון לבצעו מצד אנשים שדונו למאסר עולם, ואיזה חלק -
מצד אנשים שדונו למאסר יותר קטן? (א. מרחבי: בתקופת המדינה או
בכלל?) בכלל.

א. מרחבי: תולדות בתי-הסוהר מאז הקמת המדינה לא

רשמו עדין שום מקרה רציני של נסיון לרצח

מצד אסירים כלפי סוהרים. היו מקרים של קטנות בין אסירים, שכתוצאה
מהם סבלו מספר אסירים פצעים קשים. אבל לא הייתה כוונה לרצוח. אוכל
להביא בפניהם כמה מקרים מימי ממשלת המנדט. אסיר אחד מגוזה, שדונו
למות וחונן למאסר עולם הלך למחסן להחליף בגדים. הוא ישב כבר כמה
שנים בבית-הסוהר, וכמובן שלאסיר כזה נותנים לבוש יותר חדיש. נפל
סכסוך בינו ובין האחראי במחסן אשר לא רצה לתת לו בדיוק את הבגד
שהוא דרש. למחרת, האסיר הזה יחד עם עוד אחד עבדו במכבסה, ארבו
לסמל ודקרו אותו במספרים שמונה דקירות. העובד הזה היה בסכנת מות
ובקושי הצילו אותו. המבצעים היו שני אסירים שדונו למאסר עולם על רצח.
היה מקרה שני עם הקצין שבילי אשר היה לו ריב עם אחד האסירים בעכו -
אינני יורע על איזה רקע - וכשנכנס בבוקר לספור את האסירים, פתח
את התא (לתא יש סככת ברזל וגם דלת עץ) האסיר התחבא מאחרי הדלת
ובידו היה מוכן סכין, התנפל עליו, דקר אותו שלוש דקירות, והקצין
היה כמעט בעולם האחר. היה גם מקרה שעליו ודאי שמעתם כולכם, שנהרג
החובש בבית-הסוהר בירושלים, כאשר היו מהומות. אבל כאן כבר היה רקע
אחר.

ז. ורזהפטיג: האם לא יהיה זה נכון אם נאמר כי עם קום

מדינת ישראל לא קרו מקרים כאלה מכיון שיחסו

של הסוהר לאסיר הוא יותר אנושי?

א. מרחבי: עדין לא רשמנו תולדות של 15 שנה בבתי-הסוהר

במדינת ישראל. יש לנו רק שנתיים. המקרים

שעליהם ספרתי לכם קרו במשך 15 שנה. נראה מה שיהיה אצלנו.

אני רוצה לספר לכם על מקרה אחד בחשובה

לשאלתו של כב' השר ביחס למקרה רצח מצד אסיר שהיה שפוט למאסר עולם.

ועדת החוקה, חוק ומשפט
16.1.51
חוק לביטול עונש המות.

רל.

א. מרחבי:

היה מקרה של דעור מחברון שנדון למאסר עולם והתנהגותו בבית-הסוהר הייתה מופתית. אחרי בדיקת תיקו הקטינו לו את מספר שנות המאסר והוא קיבל חפקיר של סמל-אסירים בעד התנהגותו הטובה. הוא היה צריך לשבת עוד שנתיים, ובתור סמל היו לו ביקורים יותר חופשיים. היה זה בחג הרמדן, כאשר האסיר הזה קיבל ידיעה כי מישאו מתעסק עם אשתו. האסיר הזה תכנן את תכניותיו, יצא החוצה, רצח את האיש ומסר את עצמו למשטרה.

ש. כ"ץ:

שאלתו של שר המשפטים הייתה אחרת: האם

קרה מקרה שאדם ריצח את עונו, יצא מבית-

הסוהר וחזר לאיים הרגילים, ולאחר זאת ביצע שוב רצח.

א. מרחבי:

מופלת זעור נדון למות וישב בתא המות בעכו,

בתקופת שלטון המנדט. הוא יצא, והיה כבר

רצח שני מצדו. (ז. ורהפטיג: מסתבר כי עונש המות לא הפחיד אותו?) אולי

מפני שלא חלו אותו בפעם הראשונה.

היו"ר נ. ניר:

אני מודה לך בשם הועדה על שנענית להמנחנו

ובאת להעיד על בתי-הסוהר.

ישיבתנו הבאה תהיה במקום ביום ג' ב-11 -

ביום ד' ב-2.30 את"הצ.

הישיבה ננעלה בשעה 13.15.